

ILUMINATUL PUBLIC ÎN ORAȘUL TÎRGOVIȘTE LA SFÎRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

Pirvan Dobrin
Constantin Condrea

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea orașul Tîrgoviște suferă o serie de transformări menite să-l scoată cît de cît din lenta voltare din perioada precedentă.

Începutul exploatării sistematice a cărbunelui la Șotînga și al exploatării și prelucrării petrolului, legarea orașului prin șosele, de orașele învecinate, precum și darea în folosință a căii ferate Tîrgoviște — Titu, în anul 1833, sînt numai cîteva din elementele care au stimulat acțiunile de modernizare a orașului în această perioadă.¹

Se deschide noul bulevard al gării, se construiesc edificii publice, alte construcții, în special în centrul comercial al orașului.

În contextul acestei modernizări problema iluminatului public capătă o mare importanță, autoritățile fiind în căutarea unor noi sisteme de iluminat mai ieftine și mai eficiente.

La sfârșitul secolului trecut orașul era luminat cu ajutorul lămpilor cu petrol lampant (615 în anul 1898) a căror întreținere greva asupra finanțelor orașului.

Lumina acestor felinare era destul de slabă, cu toate că se încercase folosirea benzinei în locul petrolului lampant. S-a renunțat repede și la folosirea acestui combustibil, probabil din cauza prețului ridicat, cu toate că furnizorul M. Cîmpeanu asigură că lumina produsă de felinarele alimentate cu benzină va fi la fel de puternică ca aceea a gazului aerian.² Chiar prețul petrolului lampant amenința să crească. La 14 septembrie 1899, la propunerea primarului George Cair, consiliul comunal hotăra intrarea în tratative cu firme de specialitate pentru electrificarea orașului, deoarece se prevedea o scumpire a prețului petrolului cauzată de intenția societăților petroliere de a se înființa un cartel.³

Costul prea ridicat al lucrărilor de electrificare a făcut ca orașul să nu fie iluminat electric decît cîțiva ani mai tîrziu.

În lipsa fondurilor necesare electrificării a fost acceptată oferta unor societăți care se ocupau cu desfacerea de lămpi de mare putere, ce foloseau drept combustibil tot petrolul.

1. A se vedea pentru documentare : Toma Svințiu, Aspecte ale dezvoltării edilităre a Tîrgoviștei la sfîrșitul secolului al XIX-lea, în *studia Valachica*, Tîrgoviște 1970, p. 285—292.

2. Arhivele Statului Dimbovița, fond Primăria or. Tîrgoviște, dos. 35/1895, f. 1.

3. *Ibidem*, dos. 154/1899, f. 156.

La 8 martie 1900, Primăria acceptă oferta firmei „Frații Kepich” din București, reprezentanți ai unei societăți germane din Elberfeld („Washington-Licht-Gesellschaft m.b.H.”) specializate în producția de lămpi pentru iluminat public, sistem „Washington”.⁴

Sînt achiziționate pentru început patru lămpi, la prețul de 560 lei bucata și instalate în grădina publică centrală a orașului de către specialiști trimiși de firmă.

Se pare că sistemul de iluminare „Washington” era destul de răspîndit în țară, în 1902, aceste lămpi fiind instalate în opt orașe.

Dornice de introducerea acestui sistem s-au arătat și primăriile orașelor Rimnicu-Vilcea și Pitești, care au cerut relații Primăriei orașului Tirgoviște asupra modului de funcționare și al rentabilității lămpilor „Washington”.

Se înregistrează și anumite animozități între firma furnizoare și Primăria orașului datorită unor defecțiuni intervenite în funcționarea lămpilor.

Un mecanic din Tirgoviște, pe nume M. Tuttman, preluînd sistemul „Washington” reușește să creeze un nou tip de lampă, superioară se pare celei furnizate de „Frații Kepich” și botezată „Lumina județului Dimbovița”.

Tuttman se asociază cu A. Schapira din București și înființează societatea „A. Schapira et comp” ce trece la fabricarea în serie a noii lămpi. Faptul provoacă nemulțumirea fraților Kepich ce considerau „Lumina județului Dimbovița” ca pe o imitație a lămpii „Washington”.⁵

Paralel cu achiziționarea lămpilor „Washington”, sînt achiziționate, este adevărat, în număr mai mic, și lămpi numite „Lumina județului Dimbovița”. în luna septembrie a anului 1900.

Probabil că se produce și o împăcare între firmele „Frații Kepich” și „A. Schapira et comp”, deoarece în anii următori mecanicul Tuttman acceptă să se ocupe și de repararea lămpilor „Washington” instalate în oraș și al căror număr, ca și cel al lămpilor „Lumina județului Dimbovița”, era în continuă creștere.

Sînt instalate asemenea lămpi în grădina publică, la gară, la cazarma Regimentului 22 Dimbovița, în piața oborului săptămînal.

Prin decret regal dat la Peleş, la 25 iulie 1903, se aproba cumpărarea a 25 de lămpi „Washington” spre a fi instalate pe bulevardul gării, înlocuindu-se vechile felinare cu gaz.⁶

În anul 1904, sînt achiziționate alte cinci lămpi „Lumina județului Dimbovița” al căror cost era considerabil mai mic decît al lămpilor „Washington”, iar lumina produsă de ele era comparabilă cu lumina electrică, după cum rezultă din comunicarea făcută de Primăria locală celei a orașului Neamț.⁷

În anul 1905 mai sînt achiziționate alte cinci lămpi de un nou sistem, numit „Spell”, a căror proastă funcționare duce în scurt timp la înlocuirea lor.

4. Ibidem, dos. 57/1900, f. 1-2.

5. Ibidem, dos. 57/1900, f. 58-59.

6. Ibidem, dos. 45/1903, f. 17.

7. Ibidem, f. 106.

În 1907, Fabrica de petrol și derivate „Prahova“ din Ploiești obține avizul pentru instalarea a trei lămpi „Sackular“ fabricate de o firmă din Berlin și al căror preț era de 275—300 lei.

În anul 1910, cînd încep lucrările de electrificare a orașului, în Tîrgoviște se aflau în stare de funcționare 42 de lămpi sistem „Washington“, cinci lămpi „Spell“ și 521 de felinare mici montate pe stîlpi de fontă sau lemn.

Odată cu introducerea iluminatului electric, în 1913, lămpile de diferite sisteme sînt strînse de pe stăzi și apoi vîndute unor primării comunale sau orașenești din județul Dimbovița sau din țară.

Un număr de 10 lămpi „Washington“ au fost achiziționate de Primăria comunei Vulcana Băi.

